

”Man måste få vatten, kärlek och utbildning.”

Utvärdering av metodanvändningen i
pilotprojektet Rights Respecting School Award

En utvärdering författad av MR-piloterna
på uppdrag av UNICEF Sverige

Tack!

Ett stort tack till alla elever och pedagoger på Kannebäcksskolan Tremastaren och Önneredsskolan som låtit er intervjuas eller som svarat på de enkäter som ligger till grund för denna utvärdering. Ett extra tack går även till Liv Lindahl, pedagogisk handledare för pilotprojektet som hjälpt till att arrangera intervjuer och bistått med övrigt projektmaterial.

Författare

Malin Fryknäs
MR-piloterna, www.mr-piloterna.se

Copyright

Detta dokument är © Copyright
UNICEF Sverige och MR-piloterna
Materialet får fritt kopieras och användas så länge källa anges.

Sammanfattning

Genom ett pilotprojekt i Västra Göteborg har två skolor sedan hösten 2010 arbetat med den rättighetsbaserade metoden Rights Respecting School Award, RRSA. Det är brittiska UNICEF som står bakom metoden och den fördes till Sverige genom Göteborgs kommun som beviljats pengar för det EU-finansierade samverkansprojektet; *Barns rättigheter – Vuxnas skyldigheter*.

Den brittiska metoden är en del av en certifiering där skolorna belönas med en utmärkelse för ett väl genomfört rättighetsarbete. I Sverige är dock ännu inget beslut fattat huruvida svenska UNICEF ska inleda arbetet i egen regi och därigenom börja utfärda certifieringar eller inte.

Pilotprojektet har aktiverat pedagoger och elever från förskoleklasser till år 6 på Kannebäcksskolan Tremastaren och Önneredsskolan i arbetet med att införliva Barnkonventionen och dess principer i skolans hela verksamhet. Pedagogerna har börjat behandla barns mänskliga rättigheter i flera olika ämnesområden och eleverna känner till grunderna i strukturen för rättigheterna och kan räkna upp och relatera till ett antal olika artiklar i Barnkonventionen. Denna utveckling har gjort att skolorna ligger i framkant vad gäller arbetet med att tillämpa den nya läroplanen från 2011, Lgr 11, som beskriver att grundskolan ska "... förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna..."¹

Eleverna tycker själva att det är bra och viktigt att de arbetar med barns mänskliga rättigheter i skolan. Deras upplevelse av hur väl rättigheterna implementeras skiljer sig dock något från pedagogernas. Exempelvis uppskattar de pedagoger som deltagit i utvärderingen att eleverna får vara med och fatta fler beslut nu än innan de började arbeta aktivt med Barnkonventionen. Eleverna själva beskriver däremot att de "sällan" får vara med och bestämma hur lektionerna ska se ut. I materialet lyfts det även att det är viktigt för elever att få återkoppling på de beslut de varit med och tagit för att de ska känna delaktighet. En pedagog beskriver att det är viktigt att tydliggöra för eleverna när de faktiskt är med i en demokratisk beslutsprocess så att det inte går dem förbi när de inte får sin vilja igenom.

I enlighet med Barnkonventionens vägledande principer läggs i metoden även stort fokus på beteenden och attityder, att både elever och pedagoger ska behandla varandra med respekt. I denna anda har flertalet elevgrupper tillsammans författat klassrumsregler där man beskriver hur man ska agera mot varandra. I det sammanhanget ges även utrymme till att aktualisera hur man ska undvika att använda begreppet skyldigheter tillsammans med rättigheter när man arbetar med barn. Detta för att minimera risken att rättigheterna upplevs som villkorade. Det här motsätter självfallet inte faktumet att det är viktigt att lära eleverna att visa respekt för varandra. Lika så är det viktigt att säkerställa att eleverna är medvetna om den kedja av ansvarsbärare, från staten ner till samhällsinstitutioner så som skolan och personalen på skolan, som är ålagda att se till att barns rättigheter blir respekterade och skyddade.

Trots att det finns utmaningar med att ta sig an ett nytt projekt delar både elever och pedagoger på skolorna uppfattningen om att arbetat med barns mänskliga rättigheter inte kommer att avslutas även om RRSA-projektet tar slut.

¹ Hämtat ur *Del ur Lgr 11: Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet: kapitel 1 och 2*, sidan 4.

Innehållsförteckning

1 Bakgrund	4
<i>Rights Respecting School Awards som pilotprojekt</i>	4
<i>Utvärderingens uppdrag och metod</i>	4
2 Rights Respecting School Award – En brittisk certifiering	5
<i>Metodens mål och kriterier</i>	5
3 Pilotprojektet på Kannebäcksskolan Tremastaren och Önneredsskolan	6
<i>Pilotprojektets struktur</i>	6
<i>Utbildning av personal och elever kring Barnkonventionen</i>	6
<i>Metodmaterial</i>	7
4 Erfarenheter av RRSA-projektet	9
<i>Projektets syfte och pedagogernas uppdrag</i>	9
<i>Rätt till deltagande och inflytande</i>	11
<i>Rättigheter, förhållningssätt och ansvar</i>	12
<i>Pedagogiskt material</i>	14
5 Måluppfyllelse	14
<i>Skillnader i implementering mellan Kannebäcksskolan Tremastaren och Önneredsskolan</i>	15
6 Rekommendationer till metodutveckling	16
7 Referenslista	17
Bilaga 1	19

1 Bakgrund

Rights Respecting School Awards som pilotprojekt

Kannebäcksskolan Tremastaren och Önneredsskolan i Västra Göteborg har sedan 2010 deltagit i ett pilotprojekt där de har arbetat metoden Rights Respecting School Awards, RRSA. RRSA-metoden är framtagen av brittiska UNICEF och dess mål är att skolor ska sätta barns mänskliga rättigheter i centrum för hela verksamheten, i sin planering, praktik och sitt värdegrundsarbete. I detta arbete ingår även att skolan ska utveckla sina relationer med det omgivande samhället med principerna i Barnkonventionen som gemensam bas.²

Pilotprojektet initierades lokalt av Göteborgs kommun och är en del av det mer omfattande projektet *Barns rättigheter – Vuxnas skyldigheter* för vilket kommunen beviljats stöd från Europeiska Socialfonden, ESF, för att arbeta samverkande med Barnkonventionen i ett antal olika verksamheter³.

I pilotprojektets inledning kontaktades UNICEF Sverige av projektägaren och ett samarbete inleddes. UNICEF Sveriges har under projektets gång bland annat bistått skolorna med att översätta och förmedla det brittiska metodmaterialet samt att arrangera utbildningar om Barnkonventionen för lärare och elever. UNICEF Sverige har under projektiden även observerat processen genom att delta i projektmöten. Som en del i denna metodbevakning ingår denna rapport där konsultföretaget MR-piloterna anlåtats för att utvärdera projektets metodanvändning, samt att i ett kommande samarbete ge förslag på hur den brittiska RRSA-modellen kan anpassas ytterligare till en svensk kontext.

Utvärderingens uppdrag och metod

Då denna utvärdering främst behandlar hur RRSA-metoden använts i pilotprojektet är det inte en regelrätt resultatutvärdering av hur väl Kannebäcksskolan Tremastaren och Önneredsskolan har nått de uppsatta RRSA-målen. Dessa områden behandlas endast översiktligt. Utöver att titta på hur väl eleverna känner till sina rättigheter och hur man arbetat praktiskt för att föra in Barnkonventionens artiklar och principer i verksamheten är här själva RRSA-metoden i fokus för utvärderingen. Hur pedagogerna upplever att det har varit att arbeta med de metodmallar som översatts från det brittiska materialet, hur eleverna upplever modellen samt vad som kan göra modellen bättre.

Materialet som behandlas i utvärderingen består av uttalanden från elever och pedagoger från Kannebäcksskolan Tremastaren och Önneredsskolan som samlats in genom intervjuer och enkäter under februari/mars 2012. Totalt har 67 elever i åldrarna 8-13 och 30 pedagoger på de båda skolorna bidragit med information.⁴ I utvärderingen beskrivs Kannebäcksskolan Tremastaren och Önneredsskolan i en sammantagen granskning, utöver när en skola nämns specifikt, detta för att det är projektet och inte skolorna i sig som är i fokus för granskningen. Dessvärre har det inte varit möjligt att samla in allt material som var planerat till utvärderingen, enkätsvar från en skolklass på Önneredsskolan har uteblivit vilket resulterat i att elever från Kannebäcksskolan är representerade till högre utsträckning. Detta kommenteras i kapitel 5 under rubriken *Skillnader i implementering mellan Kannebäcksskolan Tremastaren och Önneredsskolan*.

Utöver de uppgifter som elever och pedagoger bidragit med har det översatta metodmaterialet och projektdokument granskats, så som handlingsplaner, mötesprotokoll och nulägesanalyser. (Se referenser för fullständig lista.)

² Rights Respecting School Award (RRSA) i Sverige – ett pilotprojekt, 2011-12-14

³ De verksamheter som ESF-projektet involverar är bland andra, Sociala Resursnämnden, Polismyndigheten i Västra Götaland, BUP, Familjerätten m.fl.

⁴ Skolorna har tillsammans cirka 470 elever och 40 pedagoger i år F-6. I utvärderingen har 5 procent av eleverna på Önneredsskolan lämnat uppgifter genom intervju eller enkät och 28 procent på Kannebäcksskolan. Av pedagogerna har sammantaget cirka 80 procent bidragit med information genom intervjuer eller enkät, med en brasklapp för en liten felmarginal då eventuellt någon pedagog både intervjuats och svarat på enkäten och därför räknats som en person extra.

2 Rights Respecting School Award – En brittisk certifiering

Sedan RRSA-metoden utvecklades av brittiska UNICEF 2005 har den använts av över 2500 skolor i Storbritannien och modellen har utöver pilotprojektet i Västra Götaland även introducerats i länder som Canada, Tyskland och Slovenien. RRSA, Rights Respecting School Award, har i det svenska materialet översatts till *Utmärkelse för skolorna om respekt för rättigheter* och i den brittiska RRSA-modellen ingår det att de skolor som bedöms införa metoden på ett korrekt sätt belönas med just en utmärkelse, en certifiering.

Den brittiska RRSA-metoden har två olika certifieringsnivåer och varje nivå består av tre steg; en inledande fas, genomförandet och sedan utvärdering. När en skola har registrerat sig för metoden hos brittiska UNICEF följer en inledande period där skolan ska 1) skapa en styrgrupp som består av både elever och vuxna och som ska förespråka, vägleda och utveckla initiativet på skolan, 2) fastställa en handlingsplan för projektet som skrivs under av skolans rektor, 3) ta fram ett system för att övervaka projektets inverkan, samt 4) att projektet ska ha introducerats ordentligt på skolan och i lokalsamhället. Elever såväl som personal, föräldrar och lokala ansvarsbärare ska ha kännedom om metoden och Barnkonventionen. Denna inledande fas uppges ta mellan 3-6 månader. Efter den inledande fasen kommer genomförandefasen där skolorna följer och implementerar den handlingsplan som skolan antagit för certifieringens första nivå. När skolan anser sig ha införlivat Barnkonventionens principer och handlingsplanen i sin verksamhet genomför skolan en självutvärdering. Efter en godkänd självutvärdering genomförs en kontroll av en extern kontrollant som avgör om skolan har nått upp till målen för certifieringens nivå 1. Att nå den första certifieringsnivån tar vanligtvis 12-18 månader. Efter att ha nått certifieringens första nivå kan en skola fortsätta att arbeta för att nå nivå 2 genom en liknande process, med utformning av en handlingsplan, tillämpning, självutvärdering och extern kontroll.⁵

Metodens mål och kriterier

För att säkerställa att skolorna når målet om att införliva rättigheterna i Barnkonventionen i sin verksamhet har UNICEF UK tagit fram ett måldokument. Det är även detta dokument som har använts när RRSA har tillämpats i pilotprojektet i Västra Göteborg. I dokumentet presenteras totalt 18 krav på en skola för att nå upp till nivå 1 och ytterligare 18 krav för att nå nivå 2. Dessa krav är indelade under fyra övergripande förhållningssätt eller mål som benämns som standarder. (Hela dokumentet med alla kriterier är bifogat som bilaga 1)

1. **Standard A:** *En värdegrund med respekt för rättigheter ligger till grund för skolans ledning.* Barnets bästa är i högsätet för alla åtgärder. Ledarna har förbundit sig att ha Barnkonventionens värderingar och principer som ledstjärna för alla regelverk och all verksamhet.
2. **Standard B:** *Hela skolan får kännedom om Barnkonventionen. – Barn och vuxna får lära sig om Barnkonventionen.* Ungdomar och vuxna får använda denna gemensamma insikt för att arbeta med global rättvisa och hållbar livsstil.
3. **Standard C:** *Skolan har en livssyn där rättigheter respekteras.* Ungdomar och vuxna samverkar för att utveckla och driva en skola där rättigheter respekteras, baserat på Barnkonventionen inom alla områden och i alla aspekter av skolgången.
4. **Standard D:** *Barn har stärkts att bli aktiva medborgare och elever.* Alla barn har rätt att säga vad de tycker i alla frågor som berör dem och att få sina åsikter tagna på allvar. Genom sina erfarenheter av en inkluderande skola som respekterar rättigheter utvecklar ungdomar självförtroende att spela en aktiv roll i sitt eget lärande och att tala och agera för att allas rätt ska respekteras lokalt och globalt.

⁵ Hämtat från UNICEF UK:s hemsida, Steps to the award, www.unicef.org.uk/Education/Rights-Respecting-Schools-Award/Steps-to-the-Award/, besökt 2012-01-05.

Dessa övergripande mål är utgångspunkten för samtliga metoddokument som ingår i RRSA-modellen, så som handlingsplanen och självutvärderingen, dessa dokument beskrivs närmare i kommande kapitel.

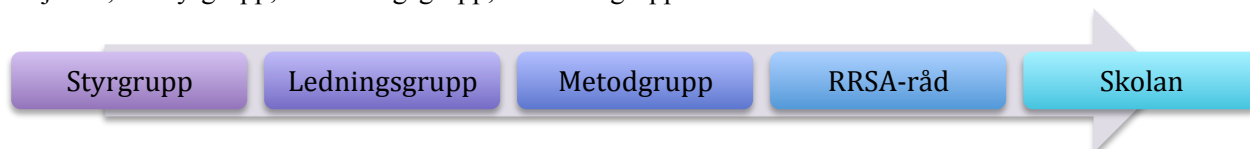
3 Pilotprojektet på Kannebäcksskolan Tremastaren och Önneredsskolan

Pilotprojektets struktur

RRSA-projektet i Västra Göteborg är ett pilotprojekt och Kannebäcksskolan Tremastaren och Önneredsskolan är de första skolorna i Sverige som använder sig av metoden. Mycket av den lokala kunskapen kring metoden har därför inhämtats under projektets gång och vissa aktiviteter har därav haft en lite längre startsträcka, så som att exempelvis skolornas handlingsplan utformats under projektets andra år, 2011. Den nivå av metoden som skolorna har arbetat med är den brittiska metodens certifieringsnivå 1, men då UNICEF Sverige ännu inte har tagit ställning till om de i egen regi ska arbeta med RRSA finns det idag inte heller någon kontroll eller certifiering när en skola i Sverige har uppnått metodens första eller andra nivå.

Hösten 2010 påbörjades pilotprojektet med RRSA-metoden på Kannebäcksskolan Tremastaren och Önneredsskolan och liksom den brittiska modellen har det till pilotprojektet utformats råd som utöver elever och pedagoger involverar föräldrar med flera. Dessa råd har även kopplats samman med de styr- och metodgrupper som finns utformade inom det större ESF-projektet för att på ett strukturerat sätt öka möjligheterna till samverkan.

De grupper som har skapats inom ESF-projektet och som har en direkt koppling till RRSA-projektet är följande; en styrgrupp, en ledningsgrupp, en metodgrupp och skolornas RRSA-råd.

Styrgruppen ingår i ESF-projektet och består av chefer för de verksamheterna som deltar i projektet så som socialtjänsten och psykologenheten och områdeschefen för de berörda skolorna.

Ledningsgruppen utgörs av skolornas rektorer och enhetschefer för Västra Göteborg som ansvarar för att implementera RRSA-arbetet. Även pilotprojektets pedagogiska handledare sitter med i denna grupp.

Metodgruppen består av nyckelpersoner från olika verksamheter så som pedagoger från skolornas RRSA-råd, personal från socialtjänsten, BUP och skolpsykologer. Gruppens främsta syfte är att etablera en starkare samverkan mellan dessa enheter i stadsdelen.

RRSA-råden är skapade på respektive skola och består av pedagoger och annan personal, elever och föräldrar m.fl. RRSA-råden spelar en viktig roll i det praktiska arbetet med implementeringen av metoden.

Projektet har sedan 2010 en pedagogisk handledare som haft en del av sin anställning avsatt för att arbeta med RRSA-metoden. Handledaren har en nätverkande och drivande roll och är länken mellan RRSA-råden och fler av de andra grupperna i projektet så som metodgruppen och ledningsgruppen.

Utbildning av personal och elever kring Barnkonventionen

Samtliga pedagoger som varit berörda av pilotprojektet haft möjlighet att delta vid totalt fyra heldagars utbildningstillfällen där föreläsningar om barns mänskliga rättigheter ingått. Föreläsningarna har varit en del av ESF-projektet och det första utbildningstillfället hade temat Barnkonventionen, med fokus på samverkan och sekretess. De övriga utbildningstillfällena har uppmärksammat områden som utvecklingspsykologi och mötet med barnet, etnicitet och mångfald samt genus och jämställdhet.

Alla pedagoger som deltagit i utvärderingen uppger att de har fått information om RRSA-projektet och dess syfte och det var endast ett fåtal pedagoger, 2 av 30, som inte hade deltagit i några av de utbildningar kring Barnkonventionen som anordnats inom projektet

Under hösten 2010 reste även medlemmarna i metodgruppen, tillsammans med en representant från UNICEF Sverige, till Skottland för att för att besöka skolor som arbetar med RRSA-metoden som en del av projektets metodutbildning. På grund av snöoväder kunde gruppen inte genomföra de planerade besöken på skolorna, men istället fick deltagarna besök av UNICEF Skottland. Deltagare som var med på resan uppger att trots att de inte hade möjlighet att besöka skolorna så gav resan mycket till projektet. Den information de fick av UNICEF Skottland var bra och tankeväckande och de hade möjlighet att prata ihop sig inom gruppen om metoden och det fortsatta arbetet.

Gällande elevernas introduktion i projektet har UNICEF Sverige som extern föreläsare informerat både elever och pedagoger om Barnkonventionen och barns mänskliga rättigheter. Dessa besök har varit uppskattade av både elever och pedagoger. Eleverna kommer väl ihåg tillfället och de övningar som gjordes och pedagogerna fick möjlighet att ta ett steg tillbaka och lyssna och stämma av sina egna kunskaper inför det fortsatta arbetet att sätta rättigheterna i fokus. Fortlöpande har även RRSA-råden uppdaterat sina kollegor om metoden eller lyft ämnet för samtal vid APT-möten och arbetslagsmöten.

De pedagoger som var involverade i metodgruppen när arbetet med pilotprojektet startade valde att i en inledande fas inte göra om modellen efter svenska förhållanden, utöver den nödvändiga verksamhetsanpassningen. Istället upplevdes pilotprojektet som en bra möjlighet att testa det brittiska materialet som det är utformat, för att sedan göra eventuella förändringar.

Metodmaterial

De metoddokument som brittiska UNICEF har utformat till metodens nivå 1 har översatts till svenska. De är totalt 10 stycken dokument och i detta delkapitel beskrivs deras innehåll och hur de använts i projektet.

Idén i korthet och Regler

Dokumentet *Idén i korthet* är en kortfattad introduktion till den brittiska RRSA-metoden där man beskriver metodens bakgrund och vilken kunskap eleverna förväntas nå. *Regler* är metodens regeldokument och presenterar de standarder som beskrevs redan i föregående kapitel (Mål och kriterier) och som innehåller de 18 kriterier som en skola ska arbeta utefter för att nå de olika certifieringsnivåerna. Detta dokument har aktualiserats i projektet genom alla mallar och planer som använts då samtliga metoddokument utgår från metodens regler.

Nulägesbeskrivning och mall för elevfokusgrupper

Nulägesbeskrivningen är en mall som skolorna ska fylla i initialt när metodarbetet påbörjas, detta för att göra en nollmätning, där man ser hur barnkonventionen och dess principer behandlas i verksamheten. I mallen finns utrymme för skolan att fylla i vilket skede av tillämpningen de befinner sig. På både Kannebäcksskolan Tremastaren och på Önneredsskolan genomförde RRSA-råden en nollmätning under våren 2011 med hjälp av denna mall och elevfokusgrupper. Med pedagogerna som metodhandledare gick de tillsammans med elever och föräldrar i RRSA-råden igenom mallen för nulägesbeskrivningen och försökte att fastställa skolans aktuella status. I anteckningar från tillfällena

Samtliga dokument till metodens nivå 1:

1. *UNICEF:s Rights Respecting School Award – Idén i korthet*
2. *Regler*
3. *Nulägesbeskrivning nivå 1*
4. *Elevfokusgrupper i grundskolan*
5. *Handlingsplan nivå 1*
6. *Vägledning för styrgrupp*
7. *Kännetecken på ett klassrum där rättigheter respekteras*
8. *Klassrum där rättigheterna respekteras - Tabell*
9. *Revisionsnivå 1*
10. *Självutvärdering nivå 1*

kan man se att rådets medlemmar upplevde nulägesrapporten som svår att fylla i. Det är för hög nivå på språket för eleverna och kriterierna upplevs till viss del som vaga och svåra att uppskatta. Detta speciellt för de föräldrar som deltog vid tillfället och som inte känner sig tillräckligt insatta i skolans verksamhet. Dock startade övningen intressanta diskussioner och pedagogerna upplevde att de fick bra information från eleverna om hur de upplever skolan.

För att komplettera bilden av nulägesbeskrivningen genomfördes även elevfokusgrupper. Utöver beskrivningen av hur intervjuerna ska genomföras innehåller malldokumentet ett frågeformulär med 34 frågor utifrån metodens kriterier. Även dessa intervjuer genomfördes av pedagoger i RRSA-råden på de båda skolorna. De elever som valdes ut var från spridda grupper och det fanns ett mål om att även inkludera elever som vanligtvis inte alltid kommer till tals. Liksom mallen för nulägesbeskrivningen upplevdes denna mall som allt för komplicerad och pedagogerna fick formulera om frågorna för eleverna medan intervjun fortskred. Både de elever som deltog och pedagogerna upplevde dock att det var viktig information om skolan som kom fram, information som inte nödvändigtvis hade kommit upp på elevernas klassråd eller elevråd och i sammanfattningarna av nulägesbeskrivningarna beskrivs att eleverna exempelvis uppmärksammar att det finns platser på skolan som de upplever som otrygga, att inte alla barn känner till sina rättigheter och att det inte finns någon kunskap hos föräldrarna om RRSA och projektet.⁶

Handlingsplanen

Handlingsplanen är även den en mall utformad efter regeldokumentets 18 kriterier och i handlingsplanen får skolan själv fylla i de åtgärder som behöver vidtas för att skolan ska nå de uppsatta målen. I planen ska det tydligt anges vem som ska göra vad och när det ska göras. Mallen rymmer också en ruta där förväntade resultat och belägg fylls i, det vill säga indikatorer för när man kan se att målen är uppfyllda.

För pilotprojektets styrning är handlingsplanerna det viktigaste dokumenten. Pedagoger som är involverade i RRSA-rådet beskriver att det är detta dokument man backar tillbaka till för att se hur de ligger till i metodimplementeringen och vad som återstår i arbetet. Dock upplever de som har arbetat praktiskt med att formulera dokumentet att planen är utmanande att använda. Det tar tid att omsätta betydelsen av många av kriterierna till praktiska handlingar i verksamheten på skolorna och mycket tid har gått åt till att tolka och konkretisera vad som ska göras. Handlingsplanerna för Kannebäcksskolan Tremastaren och Önneredsskolan utarbetades under hösten 2011 och dessa har sedan reviderats under januari 2012.

Vägledning för styrgrupp

Detta dokument beskriver hur en styrgrupp ska utformas på en skola som anmält sig till RRSA-metoden och vad gruppens syfte är. Styrgruppen ska vägleda arbetet med att tillämpa handlingsplanen, säkerställa att alla på skolan har vetskap om projektet och metoden samt informera om de aktiviteter som sker på skolan. Styrgruppen ska även vara en länk mellan de olika aktörerna i skolan och ge regelbunden återkoppling om hur projektet fortskrider till elever, personal, skolledning och föräldrar. I pilotprojektet representeras denna styrgrupp av de två RRSA-råd som skapats, ett på vardera skola.

Kännetecken på ett klassrum där rättigheter respekteras

Detta är ett måldokument med 14 punkter kring hur miljön ska vara i ett klassrum där rättigheter respekteras. Ett kriterium är exempelvis att elever och personal tillsammans kommer överens om ett kontrakt för att man på skolan ska förstå allas rättigheter och ansvar. Ett annat kriterium är att eleverna regelbundet ska ha möjlighet att ge lärarna återkoppling på vad som fungerar bra i klassrummet och att de ska vara med och identifiera eventuella hinder för inlärning. Dokumentet beskriver även att i ett klassrum där rättigheterna respekteras *”är beteendet bra eller under förbättring eftersom att alla iakttar och respekterar rätten till utbildning.”*

⁶ Hämtat från RRSA-rådets dokument *Sammanfattning av Nulägesbeskrivning Kannebäck* och *Sammanfattning av Nulägesbeskrivning Önnered*.

Till dokumentet hör, liksom till handlingsplanen, en tabell där pedagogerna på skolan kan fylla i var i tillämpningsfasen de befinner sig, vad de behöver göra för att nå målen samt vad resultatet kan bli. Dessa dokument har inte använts av pedagoger utanför RRSA-rådet eller metodgruppen, men uppdraget om att klasserna ska skriva sina egna klassrumsregler har kommunicerats till samtliga pedagoger. Flera av klasserna har redan gjort egna klassrumsregler och på Kannebäcksskolan har även diskussioner förts med eleverna om reglernas koppling till barns mänskliga rättigheter. På Önneredsskolan har klasserna påbörjat att tillsammans skriva regler och olika klasser befinner sig i olika faser. Enligt elevernas och pedagogernas utsago tycks det dock vara färre av dessa klassrumsregler som har skrivits med referenser till rättigheter eller där rättigheter uppmärksammas i diskussionen i klassrummet.

Självutvärdering och revisionsmall

Självutvärdering är den utvärdering som skolan enligt den brittiska modellen gör på egen hand innan de anmäler att de är redo för en extern kontroll. Självutvärderingen är uppdelat i två dokument. Ett av dokumenten är formulerat som en enkätmall där personal på skolan ska svara på vilken verkan arbetet med RRSA har haft inom tio olika områden. Exempel på frågor är vad undervisningen om Barnkonventionen har gett för påverkan på eleverna, om arbetet har påverkat elevernas medvetenhet om etiska frågor eller om arbetet har påverkat elevernas självkänsla. Det andra självutvärderingsdokumentet är en mall som likt nulägesbeskrivningen innehåller samtliga 18 mål och där måluppfyllelsen ska fyllas i under rubrikerna; vad har skolan gjort för att uppfylla respektive kriterium, vilket belägg som finns och vad är resultatet av att arbeta med denna standard?

Inom pilotprojektet i Västra Göteborg har ännu inte någon självutvärdering gjorts. Inte heller har dokumentet *Revisionsnivå 1* ännu använts, som är det dokument som används för att genomföra en extern kontroll av skolan och där man, likt i nulägesbeskrivningen och i självutvärderingen, tittar på den aktuella måluppfyllelsen för modellens 18 kriterier.

I flera av dokumenten om RRSA-metoden presenteras utöver kriterierna även mervärden av metoden, det vill säga de resultat som metoden förväntas ge utöver de fastslagna målen. Exempel på mervärden är att eleverna beskrivs förbättra sina skolresultat, bli trygga och aktiva medborgare och att deras moraliska utveckling förbättras genom införlivandet av Barnkonventionens principer. Man tar även fasta på att Barnkonventionen är en värdegrund för att skapa social och emotionell kompetens.⁷

4 Erfarenheter av RRSA-projektet

Projektets syfte och pedagogernas uppdrag

När pedagogerna på de båda skolorna uppmanas att beskriva syftet med metoden är bilden till stor del enhetlig. Uppdraget är att medvetandegöra eleverna om sina rättigheter. Flera lyfter även att de ska integrera rättigheterna i hela verksamheten och många nämner att eleverna ska känna sig trygga, sedda och respekterade. Gällande information kring hur arbete ska bedrivas uppger flertalet pedagoger att de har fått ta del av målen kring vad som förväntas av dem som pedagoger inom ramen för projektet. De ska integrera Barnkonventionen i all undervisning. De pedagoger som själva är del av RRSA-råden uppger dock att handlingsplanerna och utvärderingsmallarna främst är dokument som de arbetar med inom råden och att de inte har delat ut dessa till övrig personal. Det påvisar att majoriteten pedagoger känner sig trygga med den information de har fått via fortbildningstillfällen och möten, även om de inte själva har arbetat praktiskt med handlingsplanen. Detta gör dock att enskilda pedagoger har svårare att hålla siktet inställt på de konkreta mål som finns i handlingsplanen och att ansvaret för måluppfyllelse faller tyngre på de som känner till handlingsplanen och som då även får i uppdrag att

⁷ Hämtat från UNICEF:s dokument *Rights respecting School Award – Idén i korthet*

säkerställa att de övriga i arbetslaget följer planen, alternativt att handlingsplanen faktiskt inte efterföljs så noggrant.

En pedagog upplevde sig osäker på vad som egentligen förväntades av dem mer än att de uppmärksammar Barnkonventionens rättigheter i klassrummet. Personen var även osäker på hur arbetet skulle kvalitetssäkras och upplevde att det var en godtycklig bedömning av hur och vad som skulle göras beroende på den egna pedagogens intresse och ambitionsnivå. Även flera av de pedagoger som själva arbetat med handlingsplanerna upplevde dem som allt för diffusa.

Samtidigt påpekade flera pedagoger att syftet och målen med RRSA-metoden, att arbeta för införlivandet av Barnkonventionen i verksamheten, stämde väl överens med de övriga uppdrag pedagogerna redan är ålagda genom likabehandlingsplanen och i och med den nya läroplanen, Lgr 11. I detta sammanhang såg de att metoden var ett bra sätt för att i projektform påbörja en förändring av verksamheten och i och med att de redan påbörjat arbetet med RRSA, ligger båda skolorna i framkant vad det gäller arbetet med att tillämpa den nya läroplanen med krav om att de ska förmedla och förankra respekten för de mänskliga rättigheterna. Just det faktum att metoden införts genom ett projekt medförde inte att de tillfrågade pedagogerna trodde att arbetet med barns mänskliga rättigheter skulle upphöra när projektet var över, tvärt om trodde en majoritet att arbetet skulle fortskrida, om än så med mindre resurser. Dock var det många som upplevde att ett problem med detta projekt, som med många andra, är att få tiden att räcka till ordentligt för att ta in nytt material eller för att tillsammans med kollegorna bearbeta och diskutera det praktiska arbetet. Denna upplevelse tycktes dock starkare hos pedagogerna på Önneredsskolan där man inte med samma systematik som på Kannebäcksskolan har fört in RRSA-metoden på dagordningen på APT-mötena och medarbetarsamtalen.

När pedagogerna tillfrågas om metodens syfte ligger fokus i svaren på elevernas kunskap och attityder och att eleverna ska känna sig sedda, men få uppmärksammar exempelvis elevernas rätt till deltagande och inflytande som är en av de vägledande principerna i barnkonventionen, detta behandlas vidare nedan.

Barnkonventionen i utbildningen

En klar majoritet av pedagogerna uppger att de använder sig av Barnkonventionen i sin undervisning, men på frågan om det är viktigt att alltid nämna ordet rättigheter när ämnet berörs råder det delade meningar. En pedagog säger att det är bra att använda begreppet så mycket som möjligt, så att eleverna lär sig hur de ska använda det, en annan att det känns lika naturligt att använda ordet rättighet som att säga addition istället för plus i matten. Andra tycker inte att det är lika viktigt att explicit använda ordet rättigheter så länge andemeningen finns där. Risken med att inte uttryckligen nämna ordet rättigheter är dock att eleverna själva inte ser tråden mellan rättigheter och det som uppmärksammas, även om kopplingen är självklar för pedagogen. Utan begreppet ”rättighet” faller referensen till det internationella ansvarssystemet kring mänskliga rättigheter helt ur resonemanget.

När elever tillfrågades om de tycker att det är bra att arbeta med rättigheter svarar alla som varit aktuella för utvärderingen att det är bra, vissa lägger även till att det är viktigt. En elev svarar att *”Ja, det tycker jag, för alla elever vet inte vilka rättigheter de har egentligen.”* När eleverna ombes att nämna några rättigheter är det framför allt rätten till ett hem, mat vatten, sjukvård och skola som räknas upp. *”Man måste få vatten, kärlek och utbildning.”* beskriver en elvaårig elev och fler andra beskriver att man har rätt att tycka vad man vill och att ingen ska bli mobbad.

Eleverna som intervjuats har alla fått utbildning om barns mänskliga rättigheter, men flertalet elever som tillfrågats på Önneredsskolan uppger att de endast har pratat om rättigheter när det har haft besök från UNICEF. Detta kan vara ett resultat av att pedagogerna på skolan inte alltid är tydliga för eleverna när de berör rättigheter, som omnämndes i diskussionen ovan, eller så är det en signal på att det mer vardagliga arbetet med rättigheter inte införlivats i alla klasser på skolan. Eleverna på Kannebäcksskolan Tremastaren har fler exempel på lektioner och aktiviteter som berört barns mänskliga rättigheter och de beskriver även firandet under FN-dagen.

Trots att pedagogerna har fått i uppdrag att beröra Barnkonventionen inom alla skolämnen beskriver eleverna att det främst är på lektionerna i samhällsorienteringen eller på svenska som rättigheterna uppmärksammas, och inte heller de lite äldre eleverna upplevde att det fanns någon naturlig koppling mellan rättigheter och ämnesområden som exempelvis idrott och hälsa eller musik.

Kopplingen mellan rättigheterna och den egna vardagen består främst av referenser till beteende och mobbing, någon nämner även att man som barn har rätt till privatliv och fritid. Lite mer förvånande är att eleverna inte tycks vara uppmärksamma på artikel 12 eller ha pratat om vikten av att eleverna ska göra sin röst hörd eller vara delaktiga i beslut som rör dem.

Rätt till deltagande och inflytande

Både elever och pedagoger har tillfrågats om de tycker att eleverna på skolan har fått mer inflytande sedan de påbörjade arbetet med RRSA. Cirka hälften av pedagogerna svarade att de upplever att eleverna deltar i fler beslutsprocesser nu än innan skolan började arbeta med pilotprojektet. De processer som omnämns är klassråd, elevrådet, matrådet, RRSA-rådet och flertalet av dessa är ju självfallet strukturer som funnits redan innan projektet startade. Pedagogerna nämnde även att eleverna deltar i diskussioner i klassrummen och att det har genomförts intervjuer på skolorna där eleverna har gett information om hur de upplever sin skolvardag. Det har även förekommit omröstningar på skolorna och flera av pedagogerna säger att de försöker att låta barnen vara med och bestämma när det passar. Exempel på beslut som eleverna har varit med och fattat är klassrumsreglerna, destinationer för skolresor och inköp av redskap för rastaktiviteter.

Elevernas svar på samma fråga var att en stor majoritet i år 6 upplevde att de ”sällan” eller ”aldrig” får vara med och bestämma hur lektionerna ska se ut, medan hälften av eleverna i år 4 svarade att de ”ibland” har möjlighet att göra det. Resultatet var dock något bättre när det gällde att vara med och fatta andra sorts beslut på skolan, då majoriteten genomgående hade svarat med alternativen ”ibland” eller ”sällan”. När eleverna fick dra sig till minnes om det fanns några beslut de varit med och fattat beskrev eleverna samma händelser som pedagogerna, klasrumsregler, skolresa och redskap. Det nämns även en förändring av skolgårdens utseende och en blogg, dock är svaren från eleverna på Kannebäcksskolan mer positiva än svaren från eleverna i Önneredsskolan. Eleverna på Kannebäcksskolan skattade själva sitt inflytande något högre.

Majoriteten av eleverna beskrev dock att deras lärare och andra vuxna oftast lyssnar på vad de har att säga. Det tycks som att eleverna upplever att de får vara med och bestämma vissa saker som rör skolan, men inte själva utbildningen, och detta kan till viss del stämma då en pedagog beskriver att eleverna får ”välja saga eller om vi ska vara ute eller inne och leka”. Här får eleverna alltså inte vara med och bestämma om man ska läsa saga eller inte, eller om man ska leka eller inte, dessa beslut är redan fattade av pedagogen själv och elevernas valmöjligheter är starkt begränsade. Dock är det flera lärare som beskriver att eleverna är med och fattar beslut som direkt rör deras utbildning, så som vilket material de ska använda och hur de ska examineras.

En pedagog beskriver att det krävs ödmjukhet när man ska implementera RRSA-metoden och utmana sina egna tankemönster *”Det krävs mycket ödmjukhet, man tänker ofta att det här kan de [eleverna] inte vara med och besluta om, men det kan de visst. Det är bara jag som måste slipa av mina fyrkantiga hörn.”* Personen fortsätter resonemanget med att säga att; *”frågan är ju hur man får ett bra perspektiv för dem så att de inte känner att ’jaha nu säger ni att vi har rätt men sen i nästa stund så har inte jag något att säga till om, för att det är du som organiserar, undervisar och bestämmer hur vi ska göra.’ ”*. Självklart kan inte eleverna bestämma allt, pedagogerna har ett ansvar att följa läroplanen och de uppsatta målen om elevernas lärande, men målet är att eleverna ska känna att de har rätt att säga vad de tycker i alla frågor som berör dem och att deras åsikter tas på allvar. En lärare beskriver hur det i skolans värld ofta är långa beslutsvägar och att det ofta även tar lång tid innan beslut fattas eller åtgärder genomförs. *”För eleverna är det viktigt att få se hur beslut de varit med och fattat följs upp av skolan för att känna att de har varit med i beslutsprocessen.”* Flera elever berättar om tillfällen där skolan uppmanat dem att vara med att fatta beslut men att verkställandet sedan drar ut på tiden,

ibland flera år, och att eleverna inte själva får uppleva resultatet. Eleverna ser detta som negativt och menar att de elever som då berörs av deras beslut själva inte får vara med och påverka sin skolvardag.

En synpunkt från en pedagog var att det ibland även är viktigt att uppmärksamma eleverna på när de faktiskt är med och bestämmer. *"Frågar man eleverna så säger de att 'nej vi får aldrig vara med och bestämma någonting, allt är redan bestämt. Och då insåg vi det för att barnen ska förstå att de faktiskt är delaktiga måste man lyfta upp det. Förstärka och visa så att de tänker på att de verkligen är med och bestämmer även om resultatet inte alltid blir som just de önskat, men så är det ju med demokratiska omröstningar."*

Rättigheter, förhållningssätt och ansvar

Flera pedagoger belyser att de tycker att ordet rättigheter kan användas "slarvigt" av eleverna. *"Som om man alltid ska få vad man vill, utan att behöva ta hänsyn till någon annan."* En annan personal tar upp samma tema, och menar att det är viktigt att prata om rättigheter men *"... minst lika viktigt att påpeka vilka skyldigheter man har så att det inte blir fel sen och att alla elever svarar med att 'det har jag rätt till', 'det är min rättighet' och så vidare hela tiden, vad det än gäller."*

Några pedagoger tycks alltså uppleva att det kan uppstå en ny maktbalans i ett klassrum när elever använder sig av ordet rättigheter för att få sin vilja igenom, och att det mest effektiva sättet att motverka att eleverna tar sig allt för stora friheter är att använda begreppet skyldigheter för att även lägga fokus på elevernas egna handlingar.

I dessa sammanhang är det otroligt viktigt att inte tappa fokus på att rättigheter aldrig är villkorade. Barnkonventionen är ett juridiskt dokument som beskriver de rättigheter som en stat har förbundit sig att respektera, skydda och främja. Det enkla faktum att du är född till människa gör dig berättigad till mänskliga rättigheter och dessa rättigheter har i sig ingen motprestation. De krav som ställs på dig som individ, att du ska respektera andra och hålla dig till lag och ordning, specificeras istället genom nationell lagstiftning. Ingenstans i Barnkonventionen nämns att barn har skyldigheter och därför är det även olyckligt att för eleverna uppmärksamma rättigheter och skyldigheter i samma sammanhang. Eleverna kan lätt uppfatta att det krävs en motprestation för att få ta del av sina rättigheter. Detta är alltså inte fallet, eleverna inte har inte några juridiska skyldigheter att säkerställa de andra elevernas rättigheter. Dock ska eleverna självklart uppmuntras till att behandla varandra med respekt vilket även belyses av metoden. Att pedagogerna på en skola är en förlängning av den svenska staten gör dock att lärarkollegiet och skolan har uppgiften att respektera, skydda och främja elevernas rättigheter.

RRSA-metoden och elevernas moraliska förhållningssätt behandlas vidare nedan, viktigt att nämna innan dess är dock att när eleverna på Kannebäcksskolan och Önneredsskolan tillfrågas om man någonsin kan bli av med sina rättigheter svarar nästan 90 procent av referensgruppen nej, att det inte är möjligt. Detta tyder på att eleverna i RRSA-projektet inte direkt upplever sina rättigheter som villkorade av skyldigheter. En annan pedagog som berör samma resonemang, kring hur ordet rättigheter kan användas av eleverna för att få sin vilja igenom, säger att det är viktigt att barnen själva har arbetat med artiklarna i Barnkonventionen så att de vet vad rättigheterna faktiskt berör. *"Nej det står inte att du har rätt att sitta med din dator när som helst utan det står såhär."*

Trots att vissa pedagoger upplever det som negativt att elever utan egentligt grund använder rättighetstermer för att få sin vilja igenom, måste språkbruket i sammanhanget av pilotprojektet ses som positivt. Det visar på att eleverna känner till begreppen och att de vet att de har rättigheter som aldrig får kränkas, även om de försöker att använda kunskapen till sin egen fördel. Just detta samtal, om rättigheter och skyldigheter, är en viktig diskussion som ofta väcks i sammanhang där man arbetar praktiskt med mänskliga rättigheter. Detta gör att det är än mer viktigt att personalgrupperna ges tid att diskutera tillsammans efter fortbildningstillfällen och informationsmöten så att kollegorna har möjlighet att vägleda varandra och tolka sina uppgifter i förhållande till verksamheten.

I RRSA-metoden aktualiseras området för moraliska förhållningssätt, vilket exempelvis beskrivs på brittiska UNICEF:s hemsida, där man uttrycker att en skola som arbetar rättighetsbaserat inte bara ska undervisa om barns rättigheter utan även praktisera dessa rättigheter i alla sina relationer; mellan

pedagoger och elever, vuxna emellan och elever emellan.⁸ Som uppmärksammats tidigare ligger stort fokus på att eleverna ska behandla varandra med respekt, och i klassrummet finns regler för hur man ska uppträda, men mindre fokus ges till hur eller om pedagogen förhållningssätt till eleverna förändras genom att de verkar med barnkonventionen som utgångspunkt. När pedagogerna tillfrågas om de själva upplever att de som pedagoger arbetar med ett annat tillvägagångssätt när de arbetar med Barnkonventionen, svarar flertalet att de i större utsträckning uppmärksammar rättigheter i undervisningen. Endast en tredjedel av de tillfrågade pedagogerna uppmärksammade att metoden även handlar om deras förhållningssätt till eleverna och nämnde att de försöker att få eleverna mer delaktiga i processer och beslut i klassrummet och på skolan.

I översättningen av det brittiska materialet beskrivs målen för pedagogernas förhållningssätt på ett sätt som kan göra det svårt för svenska pedagoger att ta till sig av. Materialet är utformat efter den brittiska skolstandarden och de mål⁹ som är satta kan med svenska mått mätt uppfattas som enkla att leva upp till. Detta kan ha effekten att skolorna invaggas i uppfattningen att de inte behöver arbeta riktat med pedagogernas förhållningssätt på samma sätt som elevernas. Dock är det viktigt att både elever och pedagoger är medvetna om att det i skolans rättighetsarbete ingår att pedagogerna ska lyssna till elevernas åsikter och ta dem på allvar och exempelvis ge tydliga skäl till varför, när de vidtar eventuella åtgärder.

I dokumenten för RRSA-metoden beskrivs även att eleverna ska lära sig att slå vakt om sina rättigheter, men för att kunna göra detta är det viktigt att veta vem som är ansvarig för ens rättigheter och vart man kan vända sig om ens rättigheter kränks.¹⁰ När eleverna tillfrågas vem som är ansvarig att se till att deras rättigheter är tillgodosedda svarar många av eleverna, nästan en fjärdedel, att de inte vet. Två fjärdedelar svarade i generella termer att det är "alla" eller "vuxna", några färre än en fjärdedel svarade att det är föräldrar medan ett par elever svarade att det är alla, inklusive dem själva eller att det är "UNICEF typ". När eleverna även svarade på till vem de vänder sig om någon inte respekterar deras rättigheter svarade flertalet elever att de vände sig till sin lärare, sina föräldrar eller till någon vän. Några svarade rektorn, till sig själv eller till "ingen". När pedagogerna ombads svara på om och i så fall vilka de i sin undervisning beskriver som ansvarig/ansvariga för att elevernas rättigheter inte kränks svarar flera att de faktiskt inte berört ämnet. Bland de som har pratat om ansvar med sina elever så är det en majoritet som har angett personal på skolan och föräldrar. Endast 20 procent av de tillfrågade pedagogerna säger sig ha nämnt staten.

Flertalet av de eleverna som har svarat på denna fråga går i de sista årskurserna i mellanstadiet, och kunskapen om hur ansvarsstrukturen för barns mänskliga rättigheter ser ut kan presenteras för dem utan att det blir allt för komplicerat. Att det i grunden är den svenska staten som har ansvar för alla barn som befinner sig i landet och att det är olika institutioner som har delegerats ansvar för att deras rättigheter ska förverkligas och skyddas, så som skolan, socialtjänsten, polisen med flera. Det bästa vore om det även är tydligt för eleverna vem de kan vända sig till på skolan om de upplever att deras rättigheter blivit kränkta. Flertalet elever uppger att de vänder sig till sina föräldrar eller till sin lärare om någon kränker dem, men skulle det vara någon av dessa personer som behandlar eleven fel är det viktigt att de känner till att det finns en hel kedja av personer som är ansvariga för just dem. Det är även bra om eleverna har vetskap om att även om deras föräldrar har huvudansvaret för deras uppfostran och utveckling, har även föräldrar rätt till stöd från samhället om de inte kan tillgodose sina barns behov.

⁸ UNICEF UKs hemsida, Rights Respecting School Award, <http://www.unicef.org.uk/Education/Rights-Respecting-Schools-Award/>, besökt 2012-01-05.

⁹ I dokumentet *Klassrum där rättigheter respekteras – Tabell* i RRSA-materialet beskrivs att "Lärarna har ett beteende där rättigheter respekteras: de lyssnar till elevernas åsikter; undviker att skrika; hota; förödmjuka; de ger tydliga skäl till varför de vidtar sanktioner; de undviker att använda sig av sanktioner som drabbar hela klassen när det bara är enskilda elever som har misskött sig."

¹⁰ Detta nämns exempelvis i dokumentet *Självutvärderingen Nivå 1*.

Pedagogiskt material

Cirka två fjärdedelar av de lärare som tillfrågats vid utredningen säger att de har fått handledningsmaterial och elevmaterial som passat bra för deras undervisning. En fjärdedel upplever att de har fått bra material men de ändå har valt att leta och använda eget för att de trivs med att arbeta så och en fjärdedel uppger att de inte upplevde att materialet var anpassat för deras ämnen eller undervisning.

Vissa pedagoger tycker att det är lätt att hitta nytt eget material via internet, medan andra upplevde att det var bra om de kunde få materialet uppdaterat med nya informationskällor och övningar så att det nuvarande materialet inte stagnerar. Vidare så uppgav flertalet pedagoger att det inte finns material med enklare språk som exempelvis är anpassat för de yngre eleverna i förskoleklassen, för de elever som inte har svenska som hemspråk eller för elever i sär- eller träningskolan. Annat material som efterfrågades var även kortare filmer om ämnet, gärna med frågeställningar som eleverna kunde ta ställning till.

De tillfrågade eleverna säger att de inte har arbetat med något specifikt material när de har arbetat med rättigheter. De beskriver att läraren oftast använder en projektor eller pratar och skriver på tavlan. Majoriteten av eleverna beskriver att de utöver sina ordningsregler även har UNICEF:s affisch med Barnkonventionen uppsatta i klassrummen.

Material som tillhandahållits pedagogerna i projektet

Material från UNICEF

- 1) Affischer om barns rättigheter till klassrummen
- 2) I Stormens Öga - ett webbaserat spel för år 4-7 om barns rättigheter.
- 3) Rättigheter för varenda unge! Ett skolmaterial om barnets rättigheter.

Material från Rädda Barnen

- 4) Det här är dina rättigheter - arbetsmaterial till klasser/ år F-2
- 5) Det här är dina rättigheter - inspirationsmaterial

Litteratur

- 6) Från Alfons till Dostojevskij, Barnkonventionen genom litteratur; texter och arbetsmaterial

Material från Barnombudsmannen

- 7)Handledning för dig som vill arbeta med barns och ungas rättigheter.
- 8) Värderingsövningar inspirerade av Marit Sanner från Förändringsfabriken.

5 Måluppfyllelse

Kortfattat berörs nedan skolornas måluppfyllelse utifrån några av de 18 kriterier som den brittiska RRSA-modellen utgår ifrån. Likt metodens regeldokument är detta kapitel indelat utefter modellens fyra standarder, men den första standarden kommer inte att beröras utöver följande beskrivning: Standard A aktualiserar skolans ledning och stipulerar att skolan ska ha förbundit sig att ha Barnkonventionens värderingar och principer som ledstjärna för alla regelverk och all verksamhet. Då denna utvärdering inte har fokuserat på skolans måldokument eller direkt på ledningens arbete analyseras detta inte vidare här, utöver att man kan konstatera att de båda skolorna åtagit sig att arbeta med att införliva Barnkonventionen i hela sin verksamhet då de anslutit sig till pilotprojektet samt att de som alla andra skolor behöver förhålla sig till Lgr 11 som stipulerar att grundskolan ska "... förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna..."¹¹

Standard B: Hela skolan får kännedom om Barnkonventionen

I kriterierna för standard B beskrivs att barn och vuxna får lära sig om Barnkonventionen samt att ungdomar och vuxna får använda denna gemensamma insikt för att arbeta med global rättvisa och hållbar livsstil. I språket för denna standard likt fler av de andra förekommer begreppet globalt medborgarskap vilket är ett uttryck som inte använts av aktörerna i pilotprojektet. Det globala

¹¹ Hämtat ur *Del ur Lgr 11: Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet: kapitel 1 och 2*, sidan 4.

medborgaskapet ska påvisa den internationella kopplingen som mänskliga rättigheter och Barnkonventionen skapar, där alla människor har samma rättigheter. Trots att begreppet ”globalt medborgarskap” inte har använts i projektet beskriver de tillfrågade elever att de har pratat om barns rättigheter i andra länder och eleverna är medvetna om att rättigheterna är internationella, att de är de samma i alla länder de tillämpas.

Som kriterium för standard B ska en majoritet av skolans personal och elever vara medvetna om vissa av artiklarna i barnkonventionen och dess koppling till ett globalt medborgarskap. På båda skolorna i projektet känner elever och pedagoger till ett antal av Barnkonventionens artiklar och deras internationella koppling, detta trots att begreppet globalt medborgarskap inte brukas. Reglerna föreskriver även att föräldrar/vårdnadshavare och ledning ska ha fått information om Barnkonventionen och varför skolan arbetar för RRSA. Information har gått ut till både ledning och föräldrar, dock var personal på de båda skolorna osäkra på hur mycket information som väl nått föräldrarna via de veckobrev som skickats ut och de möten som har hållits.

Standard C: Skolan har en livssyn där rättigheter respekteras

Kriterierna för standard C är alltså att elever och vuxna ska samverka för att utveckla och driva en skola där rättigheter respekteras inom alla områden och i alla aspekter av skolgången. Inom ramen för denna standard ska man på skolorna ha skrivit stadgar eller avtal baserade på Barnkonventionen och som ska underlätta alla att förstå sitt ansvar när det gäller hur rättigheter tillämpas i klassrummet och i skolan som helhet. Klassrumsregler har skrivits, eller är i färd att skrivas, i flertalet klasser på båda skolorna. Dock tycks det som att rättighetsaspekten av reglerna inte har uppmärksammats för vissa elevgrupper och att rättighetsperspektivet i vissa fall har försumrats. Till standardens krav hör även att dessa regler ska efterlevas, vilket de tillfrågade eleverna till en majoritet beskrev att de oftast gör.

I standarden uppmärksammas även att ”praktiskt taget alla lärare och en majoritet av övrig personal har ett språk och beteende som förmedlar respekt för rättigheter”. I tidslinjen för pilotprojektet står att man under 2012 ska hitta en gemensam rättighetsterminologi. Denna uppgift kvarstår fortfarande och under arbetets gång är det viktigt att få med sig alla pedagoger i resonemanget om att uttryckligen använda sig av begreppet ”rättigheter” för att synliggöra att dem.

Standard D: Barn har stärkts att bli aktiva medborgare och elever

I standard D beskrivs att alla barn har rätt att säga vad de tycker i alla frågor som berör dem och att få sina åsikter tagna på allvar. Eleverna ska uppmuntras och stöttas att uttrycka sina åsikter på ett bra sätt och de ska vara involverade i beslut som påverkar deras skolvardag.

Enligt elevernas egen utsago skulle deras inflytande kunna öka väsentligt då de upplever att de endast ibland eller sällan får delta i att fatta beslut gällande lektioner eller övriga händelser på skolan. Lösningen på situationen kan finnas både i att pedagogerna ökar elevernas möjlighet att delta i beslut som berör dem, men även att pedagogerna synliggör för eleverna när de faktiskt är med och bestämmer.

Skillnader i implementering mellan Kannebäcksskolan Tremastaren och Önneredsskolan

Under insamlingen av materialet till den här utvärderingen har det framkommit att implementeringen av RRSA-metoden har tett sig något olika på de båda skolorna som varit del av pilotprojektet. Pedagogerna på Kannebäcksskolan Tremastaren tycks mer samspelade i vad det är de vill åstadkomma med metoden och också mer trygga i sitt uppdrag, med vad det är de ska göra. Eleverna på Kannebäcksskolan tycks utifrån materialet ha fått arbeta mer med rättigheter på lektionerna och de upplevde även till högre utsträckning att de fick vara med och fatta beslut på lektionerna. Då underlaget för informationen från elever på Önneredsskolan endast består av cirka åtta procent av eleverna ska dock jämförelserna mellan elever på skolorna behandlas varsamt. Dock kan man se svårigheterna med att samla in enkätunderlaget från Önneredsskolan som en del av att många pedagoger upplevde att tiden inte alltid räcker till.

Viktigt i sammanhanget är även att Kannebäcksskolan är en minde skola, vilket kan medför enklare kommunikationsvägar och kanske en mer sammansvetsad personalgrupp. Pedagogerna på Kannebäcksskolan talade även uppskattande om skolans ledning och RRSA-grupp i fråga om att ta tid till projektet och inspirera de övriga medarbetarna.

6 Rekommendationer till metodutveckling

Pedagogerna som intervjuats påpekar att det är viktigt att beslutet att arbeta med metoden ska vara väl förankrat hos både personal och ledning, då det krävs både avsatt tid och engagemang för att genomdriva projektet. Viktigt är att det finns en eller fler som på avsatt arbetstid kan ägna sig åt projektet för att leda och styra processen på skolan.

Det är även viktigt att projektet börjar med en grundlig och inspirerande fortbildning för personalen så att hela personalgruppen har samma kunskapsnivå och målbild av vad projektet ska leda till. Fler pedagoger efterfrågade även möjlighet att på avsatt tid ha möjlighet att i kollegiet diskutera den information de fått under studiedagar för att tillsammans kunna konkretisera de nya tankarna i den egna verksamheten. Pedagogerna menade även att det är viktigt att som nyanställd kunna ta de av löpande fortbildningar eller informationsmaterial så att de snabbt introduceras för modellen.

7 Referenslista

RRSA-mallar

- UNICEF:s Rights Respecting School Award – -Idén i korthet
- Regler
- Handlingsplan nivå 1
- Kännetecken på ett klassrum där rättigheter respekteras
- Klassrum där rättigheterna respekteras -Tabell
- Elevfokusgrupper i grundskolan
- Elevfokusgrupper i gymnasieskolan
- Nulägesbeskrivning nivå 1
- Revisionsnivå 1
- Revisionsnivå 2
- Självutvärdering nivå 1 (generell påverkan på barnens välbefinnande)
- Självutvärderingsnivå 1 (Standard A, B, C, D)
- Vägledning för styrgrupp

Projektdokument

- Ansökan Europeiska Socialfonden PO 1 2009
- Nulägesbeskrivning nivå 1 Kannebäcksskolan Tremastaren 2011-09-08
- Handlingsplan nivå 1 – Önneredsskolan 2011-09-07
- Reviderad Handlingsplan 2012-01-17.
- Handlingsplan nivå 1
- Reviderad Handlingsplan 2012-01-16
- Sammanfattning Nulägesbeskrivning - Kannebäck
- Sammanfattning Nulägesbeskrivning Önnered
- Dagordning Rådet Kannebäck 10/10
- RRSA – Önneredsskolan 110512
- Dagordning Rådet Önnered 26/10-11
- Dagordning halvdag RRSA Önnered
- Minnesanteckningar RRSArådsmöte

Mötesanteckningar:

- Anteckningar från möte med Lisa Ericson, Unicef Sverige samt Liv Lindahl ang RRSA-arbetet i Västra Göteborg – 2011-12-08
- Planeringsmöte RRSA 20110819
- Planeringsmöte RRSA-handledare 2010-12-14
- Minnesanteckningar från möte 26/4med Liv Lindahl, Kristina Melander, Dominique Górska samt Melinda på Unicef samt första utbildningarna för deltagarna i RRSA-råden på Önneredsskolan och Kannebäcksskolan Tremastaren.
- Anteckningar möte RRSA 9/12 2011
- Minnesanteckningar Fokusgrupper
- Minnesanteckningar RRSArådsmöte Kannebäcksskolan 2011-05-18
- Ledningsgrupp Västra Götaland 2012-01-12
- Ledningsgruppsmöte Västra Götaland 2011-11-24
- Ledningsgruppsmöte 2011-08-30
- Ledningsgruppsmöte 2011-05-16
- Ledningsgruppsmöte 2011-04-11

- Ledningsgruppsmöte RRSA 2011-03-10
Önneredsskolan 17/5-11
- UNICEFs Rights Respecting School's Award (2009)
- Rights Respecting School Award (RRSA) i Sverige – ett pilotprojekt (2011-12-14)
- Information RRSA ht-11

Rapporter och internet

Del ur Lgr 11: Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet: kapitel 1 och 2, s 4.

UNICEF UK:s hemsida, Steps to the award, www.unicef.org.uk/Education/Rights-Respecting-Schools-Award/Steps-to-the-Award/, besökt 2012-01-05.

UNICEF UKs hemsida, Rights Respecting School Award, <http://www.unicef.org.uk/Education/Rights-Respecting-Schools-Award/>, besökt 2012-01-05.

Bilaga 1

RIGHTS RESPECTING SCHOOLS AWARD REGLER

Rights Respecting Schools Award vill göra FN-konventionen om barnets rättigheter till en ledstjärna i skolans kultur och livssyn för att förbättra välbefinnandet och utveckla alla barns talanger och förmågor till sin fulla potential.

Standard A: En värdegrund med respekt för rättigheter ligger till grund för skolans ledning.

Barnets bästa är i högsätet för alla åtgärder. Ledarna har förbundit sig att ha Barnkonventionens värderingar och principer som ledstjärna för alla regelverk och all verksamhet.

Kriterierna 1 till 5 är skolledningens/rektors ansvar

	Krav för nivå 1	Krav för nivå 2
1	Skolan använder RRSA som grund för sin vision för skolutveckling.	En värdegrund med respekt för rättigheter och en förståelse för globalt medborgarskap och hållbarhet ligger till grund för all praxis. Påverkan på ungdomars välbefinnande, skolresultat och framsteg är hög.
2	Att bli en RSS-skola som driver frågor om respekt av rättigheter ingår i skolans strategiska planering. Principer och praxis ses över med avseende på Barnkonventionen.	Att utveckla en RSS-skola är en integrerad del av skolans strategiska planering och revisionsplanering.
3	Skolan främjar effektivt Barnkonventionens värderingar och principer.	Skolan har en inkluderande och engagerad livssyn som baseras på Barnkonventionen. Tillvägagångssätten sprids till andra skolor. Skolan agerar ambassadör för RRSA.
4	Skolan använder Barnkonventionen för att informera och ge mervärde till sitt arbete inom skolan, i samhället, i landet och världen över.	Barnkonventionen utgör grunden när skolan främjar arbetet med olika grupper och har en tydligt gynnsam påverkan både lokalt och i större sammanhang.
5	Skolledningen främjar globalt medborgarskap och hållbar utveckling, styrs av Barnkonventionens värderingar och principer vid samlingar och i minst två ämnesområden.	Skolledningen säkerställer att kursplanen ingående behandlar ett globalt medborgarskap och hållbar utveckling med ledning av de värderingar och principer som finns i Barnkonventionen.

Standard B: Hela skolan får kännedom om Barnkonventionen.

Barn och vuxna får lära sig om Barnkonventionen. Ungdomar och vuxna använder denna gemensamma insikt för att arbeta för global rättvisa och en hållbar livsstil.

	Krav för nivå 1	Krav för nivå 2
6	De flesta bland skolpersonalen och ungdomarna är medvetna om vissa av artiklarna i Barnkonventionen och dess kopplingar till ett globalt medborgarskap.	Praktiskt taget alla ungdomar och all personal har en god förståelse av artiklarna i Barnkonventionen. Ungdomar och personal är ambassadörer för rättigheter när man pratar med andra.
7	Föräldrar/vårdnadshavare och ledning har fått information om Barnkonventionen och varför skolan arbetar för RRSA.	Flertalet föräldrar/vårdnadshavare samt ledningen känner till Barnkonventionen, och skolan ger möjlighet att bidra till skolans utveckling som RSS-skola.
8	Samlingar, utställningar och minst två ämnesområden ger goda möjligheter att lära sig om Barnkonventionen.	Merparten av alla ämnen på schemat ger goda möjligheter att lära sig mycket om Barnkonventionen och ger bredare personlig

		utveckling och större välbefinnande.
9	Barnkonventionen ingår i undervisningen om alla medborgarfrågor inklusive globalt medborgarskap och hållbar utveckling.	Barnkonventionen ingår i undervisningen om globalt medborgarskap och hållbar utveckling.

Standard C: Skolan har en livssyn där rättigheter respekteras.

Ungdomar och vuxna samverkar för att utveckla och driva en skola där rättigheter respekteras, baserat på Barnkonventionen inom alla områden och i alla aspekter av skolgången.

	Krav för nivå 1	Krav för nivå 2
10	Stadgar eller avtal baserade på FN:s barnkonvention som hjälper alla att förstå sitt ansvar när det gäller rättigheter tillämpas i alla klassrum och i skolan som helhet.	Stadgar eller avtal har skapat en livssyn i hela skolan som baseras på ömsesidig respekt för rättigheter där en konventionell regelstruktur sällan krävs.
11	Praktiskt taget alla lärare och en majoritet av övrig personal har ett språk och beteende som förmedlar respekt för rättigheter.	Ett språk och beteende som förmedlar respekt för rättigheter har etablerats i hela skolan.
12	Majoriteten av ungdomar och vuxna följer de standarder som man enats om i stadgarna.	Ungdomar och vuxna respekterar andras rättighet att lära sig. Ungdomar har ett omtänksamt beteende vilket skapar en positiv inlärningsmiljö på praktiskt taget alla lektioner.
13	Ungdomar och vuxna i skolan lär sig hur Barnkonventionens värderingar och principer bidrar till att skapa en säker och trygg miljö. Nästan alla ungdomar uppger att de brukar känna sig trygga i skolan.	Hela skolan är medveten om hur Barnkonventionens värderingar och principer bidrar till att skapa en säker och trygg miljö. Praktiskt taget alla ungdomar säger att de alltid känner sig trygga i skolan.
14	Flertalet ungdomar och vuxna respekterar varandras behov och intressen och gör ansvarsfulla och motiverade bedömningar av moraliska dilemman.	Praktiskt taget alla ungdomar och vuxna försöker lösa konflikter och strävar efter samförståndslösningar samtidigt som de accepterar andras rätt att ha andra åsikter och ståndpunkter.
15	Skolan utvecklar en miljö där ungdomar och vuxna använder Barnkonventionens värderingar och språk för att hjälpa dem att bli globala medborgare som respekterar rättigheter.	Barnkonventionens värderingar och språk bidrar till att alla ungdomar och vuxna blir globala medborgare som respekterar rättigheter.

Standard D: Barn har stärkts att bli aktiva medborgare och elever.

Alla barn har rätt att säga vad de tycker i alla frågor som berör dem och att få sina åsikter tagna på allvar. Genom sina erfarenheter av en inkluderande skola som respekterar rättigheter utvecklar ungdomar självförtroende att spela en aktiv roll i sitt eget lärande och att tala och agera för att allas rätt ska respekteras lokalt och globalt.

	Krav för nivå 1	Krav för nivå 2
16	De flesta ungdomar har bestämda åsikter om sitt lärande och välbefinnande. De uppmuntras och stöttas att uttrycka sina åsikter på ett bra sätt och är involverade i beslut som påverkar deras liv i skolan.	Praktiskt taget alla barn och ungdomar har mycket att säga till om när det gäller beslut som påverkar deras liv i skolan.
17	Ungdomar har tillgång till information som gör det möjligt för dem att fatta välgrundade beslut om sin hälsa, sitt lärande och välbefinnande.	Ungdomar har tillgång till information som gör det möjligt för dem att fatta välgrundade beslut om sin hälsa, sitt lärande och välbefinnande.
18	Vissa barn är engagerade i att arbeta för att förbättra livet för andra barn lokalt och globalt.	Ungdomars engagemang i skolan och deras interaktion i samhället lokalt och globalt är betydande, högt värderad och effektiv.